

Изборном већу
Филозофског факултета у Београду

Пошто смо на седници Изборног већа Филозофског факултета у Београду од 16. новембра 2017. године изабрани у комисију за припрему извештаја о кандидатима за избор у звање ванредног професора за ужу научну област Општа историја средњег века и помоћне историјске науке на Одељењу за историју, част нам је да на основу увида у поднети материјал поднесемо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

На конкурс за наведено радно место који је објављен 15. новембра 2017. у листу *Послови* бр. 751 пријавио се један кандидат – др Небојша Порчић, доцент на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду.

1. Основни биографски подаци

Небојша Порчић је рођен 31. августа 1973. године у Београду. На Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду дипломирао је 1999. године, одбраном завршног рада под насловом *Србија, италијанске државе и крсташки рат у 15. веку* (комисија: академик Јованка Калић и ментор проф. др Момчило Спремић). На истом факултету и одељењу 2007. године брани магистарски рад на тему *Дипломатија државе Немањића* (комисија: проф. др Смиља Марјановић-Душанић, проф. др Раде Михаљчић и ментор проф. др Андрија Веселиновић), а 2012. године докторску дисертацију на тему *Дипломатички обрасци средњовековних владарских докумената: српски пример* (комисија: академик Мирјана Живојиновић, проф. др Татјана Суботин-Голубовић и ментор проф. др С. Марјановић-Душанић).

Од 2000. године био је ангажован у Историјском институту, најпре као стипендиста Министарства за науку, а од 2002. као стално запослени истраживач. У радном односу на

Филозофском факултету налази се од 2006, као сарадник у настави, асистент (од 2007) и доцент (од 2012) на Катедри за Општу историју средњег века и помоћне историјске науке Одељења за историју.

Објавио је једну монографију и 27 радова у научним часописима и зборницима, као и већи број енциклопедијских јединица и неколико приказа стручне литературе. У научноистраживачком раду бави се аспектима политичке и културне историје средњовековне Србије у додиру са западнохришћанским светом, а посебно издавањем, коментарисањем и типолошком анализом дипломатичке грађе. Изузетно талентован за језике (поседује активно знање енглеског, грчког, француског и италијанског језика), колега Порчић се бави превођењем стручне литературе и до сада је објавио неколико значајних и обимних превода са енглеског језика.

У овом извештају, задржаћемо се на анализи стручних радова кандидата објављених после 2012. године, када је изабран у звање доцента. У наведеном периоду, Порчић је објавио једну монографију и 13 чланака и расправа чија категоризација задовољава, па и премашује, захтеве прописане условима за избор у звање.

Монографија Документи српских средњовековних владара у дубровачким збиркама: доба Немањића, Балканолошки институт САНУ, Посебна издања 137, Београд 2017, бави се корпусом од укупно 107 српских средовековних докумената из доба династије Немањића који су сачувани у Дубровнику или су се првобитно налазили у дубровачким збиркама. Већ у Уводу (стр. 9–19) аутор исказује своју намеру да одабрани документарни корпус представи на што потпунији начин тиме што ће приказати историјски контекст у којем су документи настајали, сагледати њихова обележја као производа документарне писмености и, најзад, понудити нова издања њихових текстова са одговарајућим стручним описима и коментарима. При том, иако су у први план истакнути владарски документи, као начелно значајнији и вишеструко бројнији, обухваћено је и 17 јединица које су издали други чиниоци са простора немањићке државе.

У складу са овим планом, поглавље *Документи у историјском контексту* (стр. 21–71) сагледава садржину обухваћених докумената у контексту немањићко-дубровачких односа. Штавише, захваљујући бројности и тематској разноврсности документарног фонда, ово поглавље пружа досад најопширнији и најцеловитији специјализовани историографски приказ тих односа,

што га чини посебно драгоценим доприносом нашој науци. Друго поглавље, *Дипломатичка својства* (стр. 73–126) подробно анализира корпус владарских исправа из дипломатичког угла. Аутор при том уочава наменске типове докумената – уговорни документи, потврдни документи за појединце, нотификациони документи и даровнице црквеним установама. Код прва три типа, бројност и хронолошки распоред допуштају да се не само подробно опишу њихове одлике, него и да се прати њихова еволуција. Такође, велики удео оригинала омогућава да се један посебан сегмент посвети сазнањима која се на основу овог документарног корпуса могу стећи о веома значајном и сложеном питању устројства и начина рада немањићке владарске канцеларије. Трећи део, под насловом *Преглед докумената са издањима* (стр. 127–302), доноси описе, издања и коментаре свих обухваћених докумената, најпре владарских, а онда (као *Додатак*) и невладарских. Реч је о врло обимном и сложеном егдотичком подухвату који је подразумевао издавање текстова на три језика (српски, латински, италијански) и два писма. При том, пажњу завређују концизни и информативни описи свих појединачних примерака, док се коментари о сложеним проблемима које постављају поједини документи неретко претварају у засебне краће расправне саставе. Сналажење у дипломатичкој анализи и коментарима докумената олакшавају језгровити табеларни прилози (стр. 303–311), а посебну вредност издању дају приложени снимци који покривају безмало читав обухваћени корпус.

Брижљиво осмишљено и презентовано, дело Небојше Порчића у потпуности испуњава намеру изложену у уводу. Обухватајући једну велику скупину наших средњовековних докумената и обрађујући је на начин који се не задовољава појединачном анализом, већ проналази и успоставља историјске и типолошке везе између њих, он поставља образац за један другачији начин обраде српске дипломатичке грађе. Резултат тога је да смо уз нову, модерну едицију изабраног документарног корпуса добили и са њом интегрисану историјско-дипломатичку студију, која сама по себи оствара перспективе за даља истраживања на разним пољима наше медијевистике, а нарочито дипломатике и других помоћних историјских наука. Утолико је значајнија ауторова најава да ће у скорије време уследити и том посвећен документима пост-немањићког раздобља.

Чланци и расправе које је кандидат објавио залазе у неколико истраживачких области. Највећи број непосредно се бави документарним наслеђем српског средњег века. У тој скупини

истичу се радови који на већим узорцима расположиве грађе прате одређена дипломатичка обележја, откривајући околности њиховог настанка и развоја. Тако рад *The Menologem in Serbian Medieval Document-Making*, ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ. Зборник у част Мирјане Живојиновић (ур. Б. Миљковић – Д. Целебџић), књига I, Београд 2015, 285–298 (M14), проучава присуство нарочитог вида византијског царског потписа познатог као менологем у српским средњовековним документима. Мада се могући трагови његовог утицаја срећу врло рано, менологем је и у српској средини очигледно схватан као царски прерогатив, па је његова употреба везана за период Српског царства. При том, аутор запажа да је употреба менологема у српским царским документима на грчком језику у потпуности следила византијске обрасце, док је у документима на српском она очигледно смишљено прилагођавана постојећим аутохтоним обрасцима потписивања. У раду *О употреби појма владарске милости у српским средњовековним документима намењеним Дубровчанима*, Историјски часопис 65 (2016) 61–77 (M24),¹ приказан је историјат употребе овог појма у контексту односа између српских владара и дубровачке општине и грађана. Налазећи да је појам вероватно западног порекла, аутор закључује да је његова употреба била најинтензивнија у време када су српски владари у реалнополитичком смислу могли да претендују на хијерархијску надећеност у односу на Дубровчане – од краља Уроша до краја династије Немањића. Од познијих властодржаца доследније користе једино Лазаревићи и владари Српске деспотовине, при чему се може приметити да је одређену улогу имала и типологија докумената. Рад *„Царске шаре црвене“: о заступљености и обрасцима употребе црвеног мастила у документима Немањића*, Зборник радова Византолошког института 53 (2016) 255–273 (M24), утврђује да је у немањићкој средини ово дипломатичко обележје византијског порекла, које је изворно симболизовало владарево непосредно учешће у изради докумената, попримило и неке особене форме мимо владарске репрезентације. Ипак, јасно се уочава да је његова употреба с временом саображавана византијској пракси, у корак са кључним фазама отварања немањићке Србије према византијским утицајима – српско-византијским зближавањем из времена краља Милутина и успоном Стефана Душана на царство 1346. године.

¹ Рад је у Обрасцу за евидентирање остварених резултата наставника категорисан са М51, али у међувремену, одлуком надлежног министарства, ова свеска Историјског часописа ретроактивно је категорисана са М24.

У групу прилога посвећених анализи појединачних примерка српских средњовековних докумената који су посебно занимљиви са становишта помоћних историјских наука спада рад Документи Лазара и Стефана Бранковића о подизању поклада деспота Ђурђа, Иницијал 2 (2014) 215–239. Реч је о пет докумената из 1457. године, од којих четири представљају једине сачуване српске примерке документарног типа познатог као експедиторије, док је пети једино у оригиналу сачувано писмо једног владара Српске деспотовине на српском језику, што их чини драгоценим врелом дипломатичких података. С друге стране, рад Старији препис велике повеље цара Душана Дубровнику, Иницијал 4 (2016) 167–185, усредсређује се на секундарни примерак једног документа који је иначе сачуван у оригиналу како би најпре детаљном анализом утврдио његово порекло, а онда помоћу њега осветлио функционисање немањих канцеларије царског раздобља, као и поједини аспекте чувања и употребе српских владарских докумената од стране Дубровчана. Оба ова рада садрже и издања примерака о којима је реч, при чему неки од њих досад никад нису издати у целини. Издања пропраћена одговарајућим описима, коментарима и брижљивом историјском и дипломатичком контекстуализацијом чине окосницу радова Два документа војводе Сандаља Хранића о преузимању града Бијеле, Грађа о прошлости Босне 6 (2013) 65–79, и Два пуномоћја војводе Сандаља Хранића за Прибисава Похвалића, Грађа о прошлости Босне 8 (2015) 21–30, у којима кандидат показује способност да допринесе истраживању документарне продукције, па и ширих историјских токова, на простору средњовековне Босне.

Теоријским и методолошким аспектима дипломатичких истраживања најнепосредније се бави коауторски рад (са Ж. Вујошевићем и Д. Живојиновићем) Das serbische Kanzleiwesen. Die Herausforderung der digitalen Diplomatie, Digital Diplomats. The computer as a tool for the diplomatist?, Archiv für Diplomatik, Beiheft 14 (2014) 133–147 (M33). Разматрајући актуелна питања примене и значаја дигиталних технологија у дипломатичким истраживањима, рад их сагледава из угла тренутног стања српске дипломатике. С тим у вези, аутори заузимају став да се проблеми скопчани са недостатком свеобухватног зборника српске документарне грађе („дипломатара“) могу најбоље решити израдом једне дигиталне базе података и дају предлоге за њено обликовање.

Посебна област кандидатовог интересовања јесу међународни односи у средњем веку, а пре свега технички аспекти дипломатске делатности. У том погледу репрезентативан је рад Peace

Negotiations between Serbia and Dubrovnik in 1301–1302 – A Case Study in Medieval Diplomacy, Иницијал 1 (2013) 115–135, који на примеру једног од најбоље документованих дипломатских процеса из немањихког доба износи драгоцену запажања о читавом низу тема, као што су процеси доношења спољнополитичких одлука, избор посланика, организација посланстава, дипломатски дарови, преговарачки формати, посредовање, трговинске санкције, таоци, уговорни документи и дипломатска вештина. С друге стране, рад *Information on Travel of Nemanjić Embassies: Content and Context*, Balcanica 47 (2016) 97–118 (M24), бави се феноменом средњовековних путовања на специфичном примеру путовања дипломатских представника немањихких владара. Допуњавајући скромни фонд непосредних изворних сведочанстава много издашнијим подацима о путовањима дубровачких, венецијанских и византијских посланика тог доба, кандидат обухвата читав низ чинилаца који су обликовали искуство једног немањихког посланства на путу: персонални састав, дарове и друге репрезентативне састојке, превозна средства, исхрану, смештај, начине подмиривања трошкова, као и препреке и сметње са којима су се путници-дипломате суочавали.

У периоду од последњег избора, Небојша Порчић дао је и два врло значајна доприноса просопографским истраживањима. Рад *Један занемарени приступ питању хронологије рођења Стефана Немање*, Стефан Немања – преподобни Симеон Мироточиви, Зборник радова (ур. М. Радујко), Беране – Београд 2016, 57–67 (M61), користи податке о физичкој активности и породичним приликама Стефана Немање и његове браће као полазиште за преиспитивање широко прихваћеног датовања рођења оснивача династије Немањиха у 1113. годину. Уместо тога, аутор својим аргументима уверљиво оживљава стару претпоставку да је Немања рођен деценију или две касније. У раду *Прилог историографским портретима хумског кнеза Мирослава и његових потомака*, Споменица др Тибора Живковића (ур. И. Р. Цвијановић), Београд 2016, 203–220 (M14), нови поглед на изворну грађу о лози Мирославића у раздобљу од преко 150 година такође доводи у питање низ прихваћених гледишта у вези са прекидом Мирослављеве владавине 1190. године, идентификацијом његових синова, временом и околностима окончања кнежевске власти Мирославића у Хуму и њиховом генеалогичком до доласка те области под босанску власт.

Најзад, радом *Милан Решетар као историчар Дубровника*, Српски молитвеник. Споменица Милану Решетару: 1512–1942–2012 (ур. Ј. Грковић-Мејџор – В. Савић), Београд 2016, 95–101 (M14), кандидат залази и у област историје историографије. У прилогу је дат осврт на више

десетина библиографских јединица из Решетаровог опуса које се баве дубровачком историјом, уз закључак да се, строго узевши, само његови радови на пољу нумизматике могу сматрати научним, али да и његови многобројни популарније интонирани написи имају историографски значај, јер су врло често први скретали пажњу на многе теме из културне историје Дубровника које су касније постале предмет научних истраживања.

Приказану плодну и разноврсну научно-истраживачку делатност у периоду од претходног избора у звање кандидат је остварио као учесник у научно-истраживачким **пројектима** Министарства просвете и науке Републике Србије који се реализују при Балканолошком институту САНУ (*Средњовековно наслеђе Балкана: институције и култура*, ев. бр. 177003) и Историјском институту (*Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси*, ев. бр. 177029). Поред тога, Порчић је суделовао у међународном пројекту *European Network on Archival Cooperation (ENArC)*, који је 2010–2015. године уз подршку Европске комисије реализовао Балканолошки институт САНУ као члан удружења *International Centre for Archival Research (ICARUS)*, са седиштем у Бечу. Кандидат је потом ушао у тим новог пројекта *Community as Opportunity (CO:OP)*, чија је реализација отпочела 2015 у истом институционалном оквиру. У склопу ових пројеката, посвећених превасходно дигиталној обради и презентацији средњовековне европске баштине, Порчић је израдио дигиталне збирке српских средњовековних докумената из дубровачких, венецијанских и мађарских збирки које су постављене на интернет портал *monasterium.net*. Уз ангажовање у оквиру пројеката, остварио је стручне контакте и сарадњу са бројним другим иностраним и домаћим установама. Члан је Српског комитета за византологију и Управног одбора Центра за напредне средњовековне студије.

Од избора у звање доцента Порчић на нивоу основних студија самостално изводи **наставу** на предмету Помоћне историјске науке и учествује у настави на предметима Општа историја позног средњег века и Културна историја средњег века, док на завршној години основних и током мастер и докторских студија држи низ изборних курсева. Предмети Општа историја позног средњег века и Помоћне историјске науке, на којима се налази тежиште његових наставних активности, одликују се врло великим бројем слушалаца, при чему је предмет Помоћне историјске науке, као изборни курс на одељењима за Археологију и Историју уметности, у

претходном периоду често имао и преко стотину полазника. У наставничком послу кандидат показује смисао за педагошки рад, ентузијазам у раду са студентима, тачност и педантност у испуњавању различитих задатака. Као предавач употребљава савремена помоћна наставна средства како би пружио полазницима што потпунији увид у градиво. У раду на вежбама користи примере из праксе како би упутио студенте у методологију самосталних истраживања. Посебну пажњу посвећује праћењу и оцењивању рада студената кроз предиспитне и испитне обавезе. Учествовао је у три комисије за израду завршног рада на докторским студијама, као и у 12 комисија за израду завршног рада на мастер студијама, укључујући два менторства. У поступку студентског вредновања наставе редовно добија високе оцене – у претходном периоду, према расположивим анкетама, просечне оцене за предмете Општа историја позног средњег века и Помоћне историјске науке износе 4,67, односно 4,65.

Кандидат је остварио учешће у настави и ван матичног Факултета. На Филозофском факултету у Нишу био је ангажован као наставник за предмете из области опште историје средњег века и помоћних историјских наука на основним студијама у периоду 2012–2015. године, а на докторским студијама у школској 2016/17. Од 2009. редовно учествује у извођењу наставе из предмета *Историја српске дипломатије* на Дипломатској академији Министарства спољних послова Републике Србије. У вези са наставничким ангажманом стоји и суделовање у раду семинара намењеног сталном стручном усавршавању наставника *Средњи век у настави историје*, акредитованог код Завода за унапређивање образовања и васпитања (2012–2014).

У оквиру Већа Катедре за општу историју средњег века и помоћне историјске науке, Порчић континуирано делује у развоју наставе из предмета које Катедра покрива. Од избора у звање доцента, као члан Већа Катедре и Одељења за историју учествовао је у процесу акредитације, у изради неопходне документације за већи број катедарских предмета на свим нивоима студија. Учествоје у раду Изборног и Научно-наставног већа Факултета. У мандатном периоду 2012–2015. био је представник Одељења у Финансијској комисији Факултета.

На основу увида у научни рад, педагошки рад, способности и личне квалитете кандидата, комисија једногласно предлаже да се Небојша Порчић изабере у звање ванредног професора на одређено време од пет година за ужу научну област Општа историја средњег века.

Предлог подржавамо са пуном свешћу да Одељење за историју Филозофског факултета у Београду, избором др Порчића у звање ванредног професора добија изузетно талентованог научника и савесног наставника, каквим се могу похвалити само најбоље школе.

У Београду, 28. новембра 2017.

Чланови комисије:

др Мирјана Живојиновић, академик

др Ђорђе Бубало, редовни професор, Филозофски факултет у Београду

др Срђан Рудић, виши научни сарадник, Историјски институт, Београд

др Смиља Марјановић-Душанић, редовни професор, Филозофски факултет у Београду